

představit, že by nebyly citovány obě příslušné knihy Krejčího a že by se vystačilo (u rovnosti) s časopiseckým článkem jiného autora. Nezbadatelný pak je důvod, proč jsou na dvou místech citovány články Kallaba a Vybrala, které jsou polemikou s mými články, nikoli však mé články, které tuto polemiku vyvolaly.

Jiří Havelka.

Dr. EVŽEN ŠTERN: TECHNICKÝ POKROK, PRACOVNÍ DOBA A MZDY.

Sociální řešení hospodářské krise. Vydalo Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství (Antonín Svěcený) v Praze. Praha 1934. Stran 102, cena 7 Kč.

Dr. Štern, jenž má v sociálně politické literatuře místo velmi čestné, vychází ve své přítomné práci z rozporu mezi výrobou a spotřebou. Krise z „nadvýroby“ a z „blahobytu“, poněvadž je vyrobeno více potravin, šatstva, obuvi a jiných potřeb, než může být prodáno v důsledku nedostatečné koupěschopnosti širokých vrstev, je příznačná teprve pro průmyslovou éru, počínající na přechodu z osmnáctého do devatenáctého století. Průmyslový kapitalism a později z něho se vyvinuvší i zemědělský kapitalism dovedl pomocí stále dokonalejší strojové techniky, závodní i pracovní organisace vyráběti větší a větší množství průmyslových tovarů a zemědělských produktů, současně však nedbal dostatečně toho, aby rozšířil aspoň ve stejném poměru okruh koupěschopných spotřebitelů. Podnikání zapomnělo, že jediným účelem výroby může být ukojení lidských potřeb. Technický pokrok urychluje možnosti výroby, sociální pokrok a spravedlivější rozdělení důchodů však stejným tempem nerozmnožují možnosti spotřeby a z toho vyplývá jeden z hlavních důvodů, proč dnešní odbytová krise ve svém rozsahu a trvání je daleko tíživější než kterákoliv předcházející. Tragika pak dnešní situace tkví v okolnosti, že nemůžeme doufati, že bychom i v době příštího hospodářského vzestupu zaměstnali veškeré nezaměstnané, což opětně zabrání, aby došlo k plnému vyrovnání mezi již existující výrobní kapacitou a možnou spotřebou. Pro zvětšenou a rozšířenou výrobní organisaci nebyl zjednán širší a koupěschopnější okruh spotřebitelů, nýbrž naopak, rozšířená výroba může se pouze opírat o zmenšenou základnu spotřebitelů. V tom tkví paradoxní chaos dnešního hospodářského zřízení. Nepřízpůsobíme-li náležitým způsobem pracovní výdělků zaměstnanců uskutečněnému již i budoucímu racionalisačnímu vývoji a novým technickým a pracovním možnostem, stane se podstatná nezaměstnanost a abnormální disharmonie mezi možnostmi nabídky vyrobeného zboží a možnostmi koupěschopné poptávky po něm trvalým zjevem, případně se i zhoršujícím. Autor není proti technické kultuře, je však pro to, aby z technické kultury byly vyvozeny nutné sociální důsledky, bez kterých ze strojů, které se měly státi dobrodiním pro lidstvo, se stává značné nebezpečí.

I když není racionalisace jedinou příčinou dnešní světové hospodářské krise, zostruje a prodlužuje bezesporně krisi v řadě zemí a způsobuje trvalou nezaměstnanost, nejhůře léčitelnou. Autor dokazuje to statisticky nejenom na státech cizích, nýbrž i na Československu a ukazuje, že ve zracionalisovaných závodech je dnes méně ceněna odborná dovednost a zkušenost staršího dělníka a je nahrazována pokud možno levnějšími silami mladšími a silami ženskými, u nichž lze též předpokládat větší přízpůsobivost k zmechanisovaným úkonům. Právě proto, nemá-li podíl mezd na národní produkci klesat, musí být zvýšeny především mzdy nekvalifikovaných a pomocných sil a standardních úředníků; neboť pro celkovou národní spotřebu je právě rozhodující množství drobných důchodů standardního dělníka a úředníka. Všimaje si navrhovaných reforem, a to jak

prodloužení povinné školní návštěvy, tak i podstatného zlepšení starobního pojištění, dochází autor k závěru, že veškeré tyto nutné reformy jsou nedostatečnými, nepůsobí bezprostředně a jsou v době krise státních financí těžko prosaditelné. „Chceme-li opravdově čelit trvalé nezaměstnanosti, nemůžeme se vyhnout řešení ihned proveditelnému, které nám nejen umožňuje, ale kterého si i vyžaduje technickým pokrokem uskutečněná vyšší výrobnost, připadající na zaměstnance a pracovní hodinu, totiž — všeobecnému zkrácení pracovní doby“ (str. 42). To však nesmí býti pouze účelným přechodným opatřením pro dobu krise, ale nutným opatřením i pro příští dobu, má-li nastati aspoň přibližně normální zaměstnanost. Autor ukazuje, že zkrácení pracovní doby v praxi je na postupu a že 40hodinový pracovní týden je nezbytnou a minimální reformou, nemá-li se stát dnešní nezaměstnanost a z toho plynoucí hospodářská krise do značné míry trvalou. Státy, které nejdříve zařadí více lidí do výrobního procesu a tím sníží své náklady na péči o nezaměstnané a zároveň tím zvýší spotřební nosnost svého vnitřního trhu, budou míti náskok před ostatními v nástupu do hospodářsky utěšenějšího období. Moment rozšíření vnitřního trhu je pro stát tím důležitější, čím jeho území je menší a čím více je odkázán na dovoz. Nové zkrácení pracovní doby bude míti podle autora za následek, že zaměstnanci budou míti daleko větší možnost rekreace a budou tudíž výkonnější, takže stoupne všeobecná úroveň zdravotní a kulturní; že pracující člověk nabude více skutečné svobody a volného času pro sebe, svou rodinu a společnost; že nastane, politicky řečeno, revoluční změna, hospodářsky řečeno — strukturální změna ve zlepšení našich společenských poměrů. Mělo-li by však zkrácení pracovní doby znamenat současně překonání odbytové krise, nejen její zmírnění, musily by býti současně malé pracovní důchody zvýšeny. Autor dokazuje na základě bohatého statistického materiálu, že vzhledem k technické vyspělosti našich podniků a kulturní vyspělosti našeho dělnictva jsou mzdy u nás, u srovnání s ostatní průmyslovou cizinou, neoprávněně a přespříliš nízké, a že skutečné výdělků dělnictva v době krise i v těch málo podnicích, kde se pracuje dosud nebo opětně v plném provozu a kde kolektivní mzdy zůstaly nezměněny, jsou podle odhadu o 25% nižší než v době konjunktury.

Autor dochází k závěru, že technická nadvýroba donutí celou společnost, aby v zájmu udržení svého hospodářství a v zájmu výroby pracovala plánovitě k nové organizaci spotřeby a k novému systému rozdělení hospodářských statků, krátce k účelnějšímu sociálnímu řádu. Nízké mzdy a vysoké ceny hubí dnešní standardní podnikání, které potřebuje spotřebu co nejširší — hromadnou, masovou. Bez širší distribuce kupní síly se nedá dnešní organizace podnikání a výroby udržet, natož dále budovat. Z dnešní strukturální odbytové krise, nemá-li býti trvalou, je jediné východisko: Poskytnouti za méně práce lidem vyšší životní úroveň. Dnešní výrobnost to nejen umožňuje, ale přímo si vynucuje. Nestací dosti zdůrazňovati, že je nutno sociální pokrok přizpůsobiti technickému pokroku. „Zkrácení pracovní doby, jak jsme prokázali, může nás zbaviti částečně nezaměstnanosti, ale současně pouze větší koupěschopnost, to jest vyšší mzdy za méně práce, nás může vyprostít z dnešní hrozné situace, kdy obdivuhodné stroje a automaty mohou vyrábět ohromná množství zboží a průmyslových výrobků, které však nezaměstnaní nebo k rozsahu možné národní výroby neúměrně placení zaměstnanci nemohou koupit a spotřebovat. A tak dobrá úroda a technický pokrok místo požehnání stávají se pro lidstvo pohromou. Není jiného východiska, nežli si přiznati, že zájem hospodářské a technické kultury si vyžaduje zásadní změny v našem sociálním řádu. Hospodářský řád je dílem lidstva a může býti vůlí

lidí měněn a změněn... Po druhé průmyslové revoluci, která dosud není skončena, musí přijít její sociální adaptace“ (str. 100).

Svědomitě a s láskou psanou knížku opatřil stručnou, ale výstižnou předmluvou dr. Lev Winter.

A. Klimt.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

- CO chtějí socialisté. V Praze, Děln. akademie 1934. 52 str. 2.—.
- DOBEVSKÝ (L. V.). — Plánovitě hospodářství. Praha 1934. 32 str. 3.—.
- FAFL (Zd.). — Exportní ústavy v cizině a u nás. V Praze, Čes. spol. národohosp. 1934. 33 str. 5/50.
- HROMÁDKA (J. L.). — Cesty českých evangelíků. V Praze, Kalich 1934. 92 str. 5.—.
- KALANDRA (F.). — Znamení Lipan. Praha 1934. 77 str. 6.—.
- KAROLINUM, statek národní. Praha, Karlova universita 1934. 199 str. 150.—.
- KROFTA (K.). — Podkarpatská Rus a Československo. Praha, Svaz nár. osv. 1934. 61 str. 4.—.
- KROFTA (K.). — Národnostní vývoj zemí československých. V Praze, Orbis 1934. 103. str. 16/50.
- KUBÍČE (Al.). — Naléhavé výrobní, distribuční a cenové problémy lesního a dřevařského hospodářství v ČSR. V Praze, Čes. spol. národohosp. 1934. 35 str. 6.—.
- LEDERER (E.). — Krise v židovstvu a židovství. V Praze 1934. 116 str.
- MAYER (J.). — Hospodářské poměry v Itálii. V Praze, Čes. spol. národohosp. 1935. 29 str. 5/50.
- MEJSNAR (K.). — Problém mladých a jejich zařazení do veřejného života. V Olomouci, Kraj. ústř. osv. sborů 1934. 15 str. 1/50.
- MUSSOLINI (B.). — Řeči o Itálii a fašismu. Praha, Plamja 1935. 292 str. 38.—.
- NOVÁK (J.). — Hospodářský vývoj Spojených států amerických v posledních dvou letech. V Praze, Čes. spol. národohosp. 1934. 14 str. 3/50.
- PAVEL (A.). — Pro mravní řád, tvůrčí nacionalismus a silnou demokracii. V Praze 1934. 7 str. 0/50.
- PODRACKÝ (J.). — Reforma samosprávných financí. V Praze 1934. 7 str.
- POMĚRY (Hospodářské), sociální politika a odborové hnutí v l. 1931—1933. V Praze, Odb. sdruž. čl. 1934. 689 str.
- PROCHÁZKA (R.). — Likvidace války 1919. V Praze, Orbis 1935. 310 str. 49.—.
- SCHWARZKOPF (P.). — Obchod a zásobování SSSR. Praha 1934. 32 str. 3.—.
- SPECTATOR (Dušan, Janko). — Získali jsme uznáním SSSR de jure? V Brně, Kříž 1934. 100 str.

- URBÁNEK (R.). — Lipany. V Praze 1934. 25 str. 5.—.
- URBÁNEK (R.). — O české statečnosti. Praha, Svaz čs. důstojnictva 1934. 32 str. 4.—.
- ZÁKONY (Družstevní). V Praze, Právn. knihkup. a naklad. 1935. 859 str. 60.—.

ANGLICKÁ.

- ARMSTRONG (H. F.). — Europe between wars? Macmillan 1934. 115 str. 6/.
- BEARD (C. A.). — The economic basis of politics. Allen & U. 1935. 99 str. 3/6.
- Oxford U. P. 1934. 3/6.
- BOLITHO (G.). — The other Germany. Dickson 1934. 276 str. 8/6.
- BRUCK (W. F.). — The road to planned economy.
- BURN (B.). — FLINK (S.). — Codes, cartels, national planning. The road to economic stability. McGraw-Hill 1934. 24/.
- BURNS (C. O.). — The challenge to democracy. Allen & U. 1934. 268 str. 5/.
- CAMERON (A. M.). — Civilisation and the unemployed. S. C. M. 1934. 152 str. 3/6.
- COLE (G. D. H.). — Some relations between political and economic science. Macmillan 1934. 92 str. 4/6.
- COLE (G. D. H. & M. S.). — A guide to modern politics. Gollancz 1934. 559 str. 6/.
- DOUGLAS (C. H.). — Control and distribution of production. Credit power and democracy. Economic democracy. Warning democracy. Nott 1935. 162 str. 3/6.
- DRACHMAN (B.). — Looking at America. Putnam 1934. 10/6.
- EINZIG (P.). — The future of gold. Macmillan 1934. 135 str. 7/6.
- EVANS (J. G.). — Basic economics in democratic society, using a machine technology. Oxford U. P. 1935. 7/.
- FISHER (J.). — Stabilised money: A history of the movement. Allen & U. 1935. 442 str. 10/6.
- FRANK (G.). — America's hour of decision. Crisis points in national policy. McGraw-Hill P. 1934. 264 str. 12/6.
- GALLAGHER (M. F.). — Government control of industry in America. Oxford U. P. 1934. 241 str. 8/6.